



## GEÇMİŞTEN GÜNÜMÜZE TÜRKİYE’Yİ ETKİLEYEN SALGINLAR

*Bu tezde tarihte gerçekleşen büyük hastalık salgınlarından Türkiye tarihinde iz bırakanlardan bahsedilecektir.*

**Tuğçe EREN**

Hacettepe Üniversitesi

Tıp Fakültesi – 3. Sınıf

## ÖN KISIM

İnsanların sürekli etkileşim hâlinde olması, ticaret ve savaş gibi yollarla ortak bir alanda buluşmaları, bulaşıcı hastalıkların kolay ve hızlıca çok geniş alanlara yayılmasına sebep olmuştur.

Tarih boyunca dünyayı saran salgın hastalıklar insan hayatını sosyal ve ekonomik olarak derinden etkilemiştir. İnsanlar, toplumlar ve devletler salgın hastalıklardan büyük zarar görmüştür. Zaman zaman bazı toplumların önemli bir kısmının yok olmasına sebebiyet verecek kadar yıkıcı olmuştur. Birkaç hafta veya birkaç yıl içinde binlerce ve hatta bazen yüzbinlerce insanın ölümüne yol açan salgınlar, imparatorlukları çökertmiş, orduları kırmış, toplumun psikolojisinde derin tahribat yapmıştır.

Türkiye'nin tarihine baktığımız zaman da Osmanlı İmparatorluğundan bu yana veba, cüzzam, kolera, çiçek, kızamık, tifüs, frengi, verem, ispanyol gribi, Covid-19 gibi çeşitli hastalıklar salgınlara sebep olmuştur. Bu tezde milletimiz için önemli olan bu salgınlardan bazılarına yer verilmiştir.

Hastalıklar, salgınlar insanlık devam ettiği sürece var olacaktır. Bu nedenle hem bireysel, hem toplumsal hem de devletler olarak geçmişteki salgınlardan ders alarak tedbirli davranmak gerekir.

## **İÇİNDEKİLER**

VEBA – 4

KOLERA – 7

FİRENGİ – 8

ÇİÇEK – 10

KIZAMIK – 11

İSPANYOL GRİBİ – 13

COVID-19 – 14

KAYNAKÇA – 15

## VEBA

İnsanlık tarihinin en ölümcül olan salgınlarının başında veba salgınları gelmektedir. Hem çok ölümcül bir hastalık olduğu için hem de hastalarda dokuların ölümünden kaynaklanan kararmalar (nekroz ve gangren) görüldüğü için tarihte “Kara” Ölüm olarak da adlandırılmıştır.

Hastalığa, *Yersinia pestis* isimli bakteri neden olmaktadır. Öncelikle vahşi kemirgenleri etkiler, insanlara ve diğer hayvanlara pirelerle yayılır. bulaşıcı ve öldürücü bir hastalıktır.

Farklı dönemlerde ve farklı coğrafyalarda meydana gelen irili ufaklı sayısız veba salgını geniş çaplı ya da kıtalararası kitlesel pandemilere neden olmuştur. Bunlardan 541 yılında İstanbul’da başgösteren Jüstinyen Vebası, Bizans İmparatorluğu’nu yıkımın eşiğine getirmişti. 1346-50 yılları arasındaki Kara Ölüm (Black Death, Kara Veba) Avrupa nüfusunun yaklaşık üçte birini yok etti ve büyük ekonomik ve sosyal çöküntülere yol açtı.

İstanbul’u da etkilemiş olan Kara Ölüm’den sonraki ilk büyük veba salgını 1467 yılında görüldü. Yaz ortasında başlayan salgının şiddetinden, ölenleri gömecek kimse bulunamıyordu. Vebanın en yoğun olduğu yer sur içiydi. Gidecek yeri olanlar İstanbul’u terk etmişti. O sırada Arnavutluk seferinden dönmekte olan Fatih Sultan Mehmet, İstanbul’da salgın hastalık olduğunu öğrenince gelişini ertelemiş ve ancak kış aylarında salgının sona erdiği haberini aldıktan sonra şehre dönmüştü.

Veba salgınları, 16. yüzyıl boyunca da İstanbul’da aralıklarla devam etti. Bu yüzyılın ortalarında çıkan bir salgında sefirler ve zenginler İstanbul’u terk etmişti. Avusturya-Macaristan sefiri ve Türk Mektupları’nın yazarı Busbecq, 1562’de çıkan salgının en şiddetli döneminde günde 500 kişinin öldüğünü yazıyor. Evliya Çelebi, 1568’deki salgında sur kapılarından binlerce cenazenin çıktığını söylüyor. İstanbul kadısına yazılan 6 Temmuz 1568 tarihli hükümle de, hastaların şehir dışına sürülmesi emredilmişti. İstanbul’da 1591-92 yıllarındaki salgında kendilerini çaresiz hisseden İstanbullular, Okmeydanı’nda

ve Alemdağı'nda duaya çıkarak Tanrı'dan bu salgını sona erdirmesini istemişlerdi.

1618'de, 1637'de, 1655'te, 1662'de ve 1749'da görülen salgınların ardından 1778 yılının Ocak ayında öncekilerden çok daha şiddetli bir salgın çıktı. Galata'da ve Suriçi'nde aynı anda başlayan salgın Mayıs'ta şiddetlendi ve Galata'da oturan Avrupalılar ve zengin tüccarlar şehri terk ederek Tarabya ve Büyükdere gibi Boğaz köylerine gittiler. Temmuzda salgın doruk noktasına ulaşmıştı. Temmuz ve Ağustos aylarında günde en az bin kişi ölüyordu. Eylül'de hafiflemeye başlayan salgın Kasım ayı başında sona erdi.

Veba, İstanbul'da 19. yüzyılda da etkisini sürdürdü. III. Selim zamanında 1803-04 yıllarında onbinlerce İstanbullu vebadan öldü. 1811-1812 salgını ise Mısır'dan, önce İzmir'e sonra da İstanbul'a gelen bir gemideki hasta tayfalardan kaynaklanmıştı. Bu tayfaların şehre girmesiyle hastalık hızla yayıldı. Temmuz 1812'de salgını sınırlamak amacıyla şehrin belirli giriş yerlerine askerler yerleştirildi ve girişler engellendi. Eylül ayında şehir içinde mahalleler arasındaki geliş gidişler de izne bağlandı. Bu sırada günlük ölüm sayısı 1000-1200 civarındaydı. Mahalle imamları ve mezarcular cenaze kaldırmaya yetişemediğinden askerler de mezar kazmakla görevlendirilmişti. Veba, sefahata ve ahlaksızlığa karşı Tanrının verdiği bir ceza olarak görüldüğü için, Galata, Tahtakale, Kasımpaşa ve Bahçekapı'daki bekar odaları ile batakhaneler yerle bir edildi. 1813 Şubat'ında sönen bu salgında 100 bin ila 250 bin arasında insan kaybının olduğu tahmin edilmektedir. Bu salgın sırasında ünlü Osmanlı hekimi Şanizade Ataullah Efendi (1771-1826), koruma tedbirleri alınmasını önerdiği için alaya alınmış ve suçlanmıştı.

1831-32 yıllarında yaşanan veba salgınında artık dezenfektan önlemlerinin alındığı görülüyor. Vebadan ölenlerin evleri boşaltılıyor, eşyaları yakılıyor ve evler iyice yıkanıp dezenfekte ediliyordu.

İstanbul'daki son büyük veba salgını 1836-37 yıllarında oldu. Bu salgında 25-30 bin kişinin öldüğü sanılıyor. Yabancılar vebadan korunmak amacıyla

Beyoğlu sokaklarında siyah muşambalar içinde dolaşmışlardı.. Moltke, 22 Şubat 1837 tarihli mektubunda, İstanbul'da yaşayan yabancıların evlerindeki halı, perde, kanepeler gibi eşyaları bulaşıcılığı arttırdığı için yok ettiklerini ve bulaştırıcı olmadığına inandıkları kamış iskemleleri ve üzeri muşamba ile örtülü tahta masaları kullandıklarını yazmıştır. Bu salgın sırasında İstanbul'da bulunan bir Amerikalı, anılarında salgının yazın başladığını, 3 ay sürdüğünü ve salgın doruk noktasında iken günde bin kişinin öldüğünü yazmıştır.

Tanzimat'ın ilanından (1839) sonraki yıllarda İstanbul'da veba salgını görünmez oldu. Bunun başlıca nedeni, karantina, izolasyon ve dezenfeksiyon yöntemlerinin kullanılmaya başlanmış olmasıdır. Salgınları önlemek için 19. yüzyılın başlarında geçici karantina önlemleri alınıyordu. Fakat art arda gelen salgınları önlemekte bu tedbirlerin yetersiz kaldığı anlaşılınca karantina teşkilatı kurulması yoluna gidildi. 1838 yılında Padişah II. Mahmut'un iradesiyle karantina teşkilatı oluşturuldu ve karantina uygulaması başlatıldı. Osmanlılar vebaya taun diyorlar, karantina için de hıfz (korunma) kökünden türetilen bir sözcük olan tahaffuzhaneyi kullanıyorlardı.

Osmanlıların son dönemlerinde ve Cumhuriyetin ilk yıllarında da bazı veba olayları görülmekle birlikte bunlar kitleleri etkileyen bir salgın düzeyine gelmemiştir.

## KOLERA

19. YY'da veba kadar tehlikeli olan Kolera ortaya çıkmıştır. Kolera, 'vibrio cholerae' isimli bakterinin neden olduğu bağırsak enfeksiyonuna bağlı olan, akut ve şiddetli ishal ile seyreden bir hastalıktır. Kolera 19. yüzyılın ilk çeyreğinden itibaren küresel bir tehdit halini almıştır. Dünyada toplamda 6 büyük kolera salgını olmuştur. Osmanlı topraklarında kolera ilk defa 1822 senesinde görülmüştür. En büyük kolera salgınları ise 1831 kolerası ve 1912 kolerası olmuştur.

1831 yılında yayılan salgın sebebi ile dönemin padişahı 2. Mahmut'un aldığı karara göre İstanbul'a gelen bütün gemiler Boğaziçi'nde bekletildi. Karadeniz'den İstanbul'a gelecek İslam gemilerinin Büyük Liman'da, diğer devlet gemilerinin İstinye Körfezi'nde 5 gün karantina altında tutulması kararlaştırıldı. Bu arada vebalı hastalara Maltepe Hastanesi'nde ve Kız Kulesi'nde "usul-ı tahaffuz" uygulandı. Osmanlı'da karantina uygulaması daha sistemli olarak 1835 yılında Çanakkale'de başladı. Akdeniz çevresini etkileyen kolera dolayısıyla Çanakkale'de karantina çadırları kuruldu,, 2. Mahmud'un isteğiyle Meclis-i Meşveret toplandı, ulemanın da katıldığı mecliste karantinanın caiz olduğunun kabul edilmesinin ardından mülki ve idari yönlerinin görüşülerek Karantina Meclisi gibi kurumlar oluşturuldu.

Osmanlı'yı en çok etkileyen diğer büyük kolera salgını 1912-1913 Balkan Savaşları sırasında yaşanmıştır. Koleranın kıtalar arasında salgınlar halinde dünyayı sarstığı bu yüzyılda, deniz ve kara ticaret yollarının kesişme noktasında bulunan Osmanlı ülkesinde de büyük çaplı zayiata sebep olmuştur.

Şehirlerde kol gezen koleraya karşı alınan tedbirler bu kez sağlık kurumlarıyla sınırlı kalmamış toplumsal alanlarda da uygulanmıştır. Cami, han, hamamların umuma açık tuvaletlerinin badana ettirilip özel kimyasallarla temizlenmesi, şehir içindeki çeşmelerin artık su ayakları kapatılması, çöplerin kaldırılması, salhane, boyahane ve kasap gibi dükkanların şehir dışına çıkartılması,

kaldırım yapılması, çukurların kapatılması olmuştur. Ayrıca arşı, pazar, sokak ve hanelerin temizliğine özen gösterilmiştir.



## FRENGİ

Frengi/sfilis, diğer salgın hastalıkların arasında, birçoğuna nispeten ortaya geç çıkan ya da yayılma alanı genişleyen bir hastalıktır olmuştur. Frenginin 15. yüzyılın sonlarında Amerika'dan Kristof Kolomb (ö. 1506) ile ortaya çıkan bir hastalık olduğu söylenmektedir. Frengi "Treponema Pallidum (spirochaetapallida)"un sebep olduğu, en çok da cinsel birleşme ile geçen bulaşıcı hastalıktır. Sifilis genellikle cinsel yolla bulaşan bir hastalık olmasının yanında, hastalığa yakalanmış kişilerin kullandığı eşyaları kullanmak suretiyle ya da herhangi bir temas sonucunda da bulaşabilme özelliğine sahiptir. Belirtiler ilk olarak sadece bulaştığı bölgede görülür. Bu çıkan ilk yaraya şankr denir. Bu ilk hâli ufak bir çibana ya da yaraya benzer. Çibana benzer olanı kişiyi yanılttığından önemsiz görülür. Bu şekilde hastalık kendisini gizler. Ağrısız ve küçük bir hâlde ortaya çıkan bu yara, kısa bir süre sonra kaybolur. Ancak daha sonra ikinci evresine geçer ve hastalık şiddetli hâlini almaya başlar. Müdahale edilmediği vakitte ise üçüncü evresine geçer ve uzuvların düşmesi, sakatlık, delilik gibi hasarlar vermeye başlar.

Tıp kitaplarında bulamadıkları bu salgın karşısında Avrupa'daki hekimlerin çoğu, "vücudun en bayağı ve utanılası yerinde ortaya çıkan" bir hastalıkla işlerinin olmadığını söyleyerek hastalığa yakalananları tedavi etmeyi reddediyorlardı. Bu dışlanmışlıktan kurtulmak ve sağlığına kavuşmak isteyen kişiler ise hastalığı tedavi ettiklerini söyleyenlerin yanlarına gidiyorlardı. Yine de diğer taraftan, bu hastalığa karşı tedavi yöntemi ve ilaçlar konusunda tabip olsun olmasın çare arayan çoktu. Fakat bunların çoğu, günümüzde çaresi bulunmayan hastalıklarda yapılan fırsatçılığa benzer şekilde, hastalığı tedavi etmeyi amaçlamaktan çok, bu durumu para kazanmanın bir yolu olarak görerek frengiye çare bulduklarını iddia ediyorlardı.

Avrupa'yı önemli ölçüde etkileyen frenginin Osmanlı'daki etkisi özellikle 19. yüzyılda hissedilmeye başlamıştır. Avrupa ile geniş sınırları olmasına rağmen bu salgının Osmanlı'daki tesirinin çok geç bir dönemde görülmesinde frenginin

bulaşma şeklinin etkisi olmuştur. Çünkü hastalığın ilk akla gelen bulaşma yolu olan fuhuş, Osmanlı toplumunda, özellikle Müslüman kesimde yaygın olarak görülmemektedir. Osmanlı'da frenginin yayılmasında cinsel ilişki etkisinden çok ortak kullanım araçları etkili olmuştur denebilir.

1886 senesine kadar istisna olarak görülen bu rahatsızlık, bu tarihten sonra Osmanlı topraklarının hemen hemen tamamında görülmektedir. Hastalık çocuklarda, kadın-erkek, şehirli-köylü arasında ve savaşan askerler arasında sıkça görülmüştür.

Devlet bu salgına karşı çeşitli önlemler almıştır. Devlet bunun için sağlık raporu adı altında kişilerin sağlık durumunu beyan eden belgeleri taşıma zorunluluğu getirmişti. Bu sağlık raporunun alınması sadece esnaflar için değil bir yerden bir yere seyahat edenler için de zorunlu tutulmuştur. Evlenmeye karar veren erkek ve kadınlar için de aynı şekilde zorunlu hale getirilmiştir. Devlet hastalığa yakalananları tespit etmiştir, hastalığın yoğun yaşandığı bölgelere hastane yapmış, hekimleri yurtdışına ihtisas yapmaya göndermiş. Seyyar tabip ve eczacılar şehir ve köylerde göreve gönderilerek genel taramalar yapmıştır. Halkı bilinçlendirme görevini üstlenmişlerdir.

Dikkat çekici bir istatistiğe göre; Birinci Dünya Savaşından önce memleketin genelinde frengili hasta alınan önlemler sayesinde %8 civarında tutulabilmişken, bu oranın savaştan sonra %18-20'lere kadar çıkmış olduğu görülmektedir.

## ÇİÇEK

Çiçeğin etkeni Poxvirus grubundan bir virüstür. Çiçek hastalığı, her yaşta görülen, irinli kabarcıklar dökerek yüzde izler bırakan, ateşli, ağır ve bulaşıcı bir hastalıktır. Hastalık yaralarının içinde bulunur ve hastanın eşyalarıyla, hastaya yaklaşımla, sineklerle ve virüslü havanın solunmasıyla bulaşır.

Bir dönemin en önemli sağlık sorunlarından biri olan çiçek hastalığı özellikle çocuklar için büyük bir tehlike idi. Hastalıkta ölüm oranı çok değildi fakat çocuklarda körlüğe neden oluyordu. Çiçek hastalığı bütün Avrupa'yı olduğu gibi Osmanlı ülkesini de etkisi altına almıştı. Halkın yarısından fazlasının yüzlerinde çiçek bozuğu çukurları vardı. Osmanlı hem nüfus azlığını ortadan kaldırmak hem de sağlıklı bir nesil yetiştirmek için çiçek hastalığına karşı bir dizi önlem almıştır. Bu önlemlerden en önemlisi hastalığa karşı aşı uygulamasıdır. Batı dünyası da bu hastalığın tedavi yöntemini ilk defa Osmanlı İmparatorluğu vasıtasıyla öğrenebilme imkanına kavuşmuştur. Bu bilgi, 1717-1718 yılları arasında İstanbul'da bulunan Lady Mary Wortley Montagu isimli İngiliz kadın, bu dönemde çiçek hastalığına yönelik uygulamaların neler ve nasıl olduğunu anlatan mektubunda bu durumu şu sözlerle anlatmıştır:

*“Bizde pek umûmî ve pek zalimane olan çiçek hastalığı bu memlekette keşfedilen aşılama sayesinde ehemmiyetsiz bir şeymiş.”*

Çiçek hastalığına karşı okulların tatil edilmesine kadar giden önlemler alınmıştır. Özellikle 19. yüzyılın sonu ile 20. yüzyılın başlarında çiçek hastalığını ortadan kaldırmak için nizamnameler çıkarılmıştır. Aşı uygulamasında ortaya çıkan ihmalleri önlemek için başta bölgenin idarecisi olmak üzere aileler de sorumlu tutulmuş, hatta çiçek aşısı yaptırmayan ailelere para cezası ile tecziyesi de uygulanmıştır. Osmanlı İmparatorluğu'nun o dönemde içinde bulunduğu ekonomik sıkıntılar çiçek aşısı uygulaması sırasında da kendini göstermiş bazen aşıcılar ve doktorlara yapılacak ödemeler konusunda bir hayli sıkıntı çekildiği belgelere yansımıştır.



## KIZAMIK

Kızamık veya rubeola yalnızca insanlarda görülen salgına sebep olan önemli bir rahatsızlıktır. Solunum yoluyla insana bulaşan kızamık, aşının olmadığı dönemlerde zayıf bünyeye sahip çocuklarda ölüme sebep olabilmekteydi.

Kızamığı ilk olarak 860 senesinde Farslı hekim Razi bildirmiştir. Sydenham ise 17. asrın ikinci yarısında hastalığı tarif etmiş ve 18. yüzyıldan itibaren de kızamık salgınları tanınmaya başlamıştır. 1911'de Anderson ve Goldbergen, kızamığı insanlardan maymunlara nakletmişler ve sebebinin bir virüs (morbilli) olduğunu bildirmişlerdir.

Kızamık yaygın aşılamaadan önceki dönemde, yılda 1 milyon insanın ölümüne neden oluyordu. Osmanlı'da bu kadar büyük çapta bir salgına sebep olmasa da 1603'te 13 yaşındayken tahta geçen I. Ahmed'in o yıllarda iki yaşında olan kardeşi Şehzade Mustafa'yla birlikte kızamık hastalığına yakalanması Osmanlı Devleti'ni çok büyük bir krizle baş başa bıraktı. hanedanının yaşayan iki üyesinin aynı anda kızamığa yakalanması, devlet adamlarını büyük bir paniğe sevk etmiş, hanedanın sona ereceği endişesine sebep olmuştu. Neyse ki korkulan durum gerçekleşmemiş bir süre sonra genç padişah sağlığına kavuşmuştu.

Osmanlı'da kızamık, ilk kez 1886 senesinde Erzincan ve Kelkit havzasında salgın haline dönüşmüştür. Hastalığa yakalananlar için o bölgeye tabip ve eczacılar gönderilmiştir. Erzurum Vilayeti'nde görevli doktorlardan Şerif Bey'in 1913 tarihli raporuna göre düzenli bir kanalizasyon sistemi bulunmayan ve çeşitli yollarla bulaşan içme sularından kaynaklı olarak tifo, kızıl ve kızamık gibi hastalıklar çocuklar arasında görülmeye devam ediyor ve ölümlere sebep oluyordu. Hastalığın bir diğer sebebi köy yerlerinde hayat şartlarının iyi olmamasıydı. Yeterli temiz havanın giremediği evlerde küçük bir alanda 4-5 kişinin yaşamasından kaynaklı olarak bir çocuğa bulaşan kızamığın diğerlerine

de bulaşması çok zaman almıyordu. 1914-1915 yıllarında salgın hastalıklarla mücadele için çok önemli bir adım atıldı. Mecliste İçişleri Bakanlığı'na bağlı olarak faaliyetlerini sürdüren Sıhhiye Müdüriyet-i Umumiyesi'nin müstakil bir bütçeye sahip olması kararlaştırıldı. Osmanlı'da diğer salgın hastalıklar gibi kızamığa yakalananların da eşyaları tebhirhaneler (tütsüleme, etüvden geçirme) tarafından dezenfekte edilirdi. Özellikle kolera hastalığı için kurulsalar da tehaffuzhaneler de (karantinahane) kızamık için alınan önlemler arasındaydı.

Kızamıktan kaynaklı ölümler sonraki yıllarda iyice azaldı. Ancak 1933'te 1000, 1949'da 937 vefat yaşandı. Bu yıllarda hastalık pek çok köyde görülmüş ve salgın hâline dönüşmüştü. 1950-1964 yılları arasında vefat sayıları zaman zaman 400'ü bulsa da 1964'e doğru rakamlar 100'e kadar düştü. 1963 yılından itibaren Dünya Sağlık Örgütü'nün de çabalarıyla dünyada kızamık aşısı yaygınlaştı, buna paralel olarak Türkiye'de de uygulanmasıyla vakalar azaldı. Günümüzde ise aşılamanın çeşitli sebeplerle tam olarak yapılamamasından dolayı tekrar artışa geçti.

## İSPANYOL GRİP SALGINI

İspanyol gribi veya İspanyol nezlesi, 1918 - 1920 yılları arasında İspanyol virüs ya da diğer adıyla grip virüsünün (H1N1) ölümcül bir alt türünün yol açtığı grip salgınıdır. Gribin bir özelliği, zayıf, yaşlı ve çocuklardan çok, sağlıklı genç erişkinleri etkilemiş olmasıdır.

İspanyol gribi salgını 1918 Eylül-Kasım aylarında zirve noktasına ulaşmış ve Osmanlı dahil tüm dünya ülkelerini etkilemiştir. 500 Milyondan fazla kişiye bulaşması sonucu 18 ay içinde 50 milyon dolayında insanın ölümüne sebep olarak insanlık tarihinde bilinen en büyük salgınlardan biri olmuştur. I. Dünya Savaşı'nın son aylarında tüm dünyayı etkisi altına almış, hatta kimi tarihçilere göre dört yıl süren savaşın sona ermesinde önemli bir etken olmuştur.

İspanyol gribi eylül 1918'de Türkiye'ye ulaşmıştır. Üç aşamalı seyreden salgının birinci aşaması hafif atlatılır. Ekim ayında başlayan ikinci aşama ise korkunç sonuçları beraberinde getirir. İspanyol gribi bu dönemde sadece başkent İstanbul'da değil, İzmir, Samsun, Ankara, Balıkesir, Eskişehir, Çorum ve Bigadiç gibi Anadolu'nun çeşitli yerlerinde de etkili olmuştur. Mustafa Kemal de Samsun'a hareket etme hazırlıkları içerisindeyken bu hastalığa yakalanmış ve hastalığı Beşiktaş'taki evinde atlatmıştır.

Son 300 yıldır her yüzyılda üç grip salgını olmuştur, en sonuncusu ise 2009'da yaşanan domuz gribi olarak da bilinen grip salgınıdır.

Grip Bilim Kurulunun 8 Ocak 2020'de hazırladığı rapora göre ülkemizde aktif olan grip virüslerinin yarısı influenza A (H1N1) tipinde. Vaka sayıları ve artış hızı geçen yıllarla benzer oranda seyretmekte. Rapora göre pozitiflik durumunda olağanüstü bir durum söz konusu değil.

## COVID-19

Covid-19 hastalığının etkeni olan koronavirüsler 1960'larda keşfedilmiştir. İlk keşfedilmiş virüsler arasında tavuklarda görülen infeksiyöz bronşitis virüsü ile soğuk algınlığı semptomları insan hastaların burun boşluklarından alınmış ve insan koronavirüsü 229E ve OC43 olarak isimlendirilmiş iki virüs türü yer almaktadır. İlerleyen zamanlarda aralarında 2003'te keşfedilen SARS koronavirüsü, 2004'te belirlenmiş HCoV NL63, 2005'te teşhis edilmiş HKU1, 2012'de fark edilmiş MERS-CoV ile Vuhan kökenli CoVID-19'un da yer aldığı pek çok yeni koronavirüs türü keşfedilmiştir. Bu virüslerin çoğu ciddi solunum yolu enfeksiyonlarına neden olmaktadır. En çok karşılaşılan belirtiler ateş, öksürük ve nefes darlığıdır. Şiddetli olgularda zatürre, ağır solunum yetmezliği, böbrek yetmezliği ve ölüm olabilmektedir. Hasta kişilerin öksürmeleri, aksırmaları, konuşmalarından ortama saçılan damlacıkların solunması ile bulaşır.

Yeni Koronavirüs (COVID-19), ilk olarak Çin'in Vuhan Eyaleti'nde Aralık ayının sonlarında solunum yolu belirtileri (ateş, öksürük, nefes darlığı) ile gelişmekte olan bir grup hastada yapılan araştırmalar sonucunda 1 Aralık 2019'da ortaya çıkmıştır. Virüs 13 Ocak 2020'de tanımlanmış 11 Mart 2020'de Dünya Sağlık Örgütü tarafından virüs nedeniyle küresel salgın ilan edilmiştir Dünyada ve Türkiye'de de devam eden Covid-19 pandemisi için devletler önem almaya devam ederken bir yandan da aşı ve tedavi çalışmaları devam etmektedir.

Son durumda Türkiye'de can kaybı 76.233 iken dünya genelinde 5.212.961 olarak kaydedilmiştir. (28 Kasım 2021 08:30)



## KAYNAKÇA

<https://www.medicalpark.com.tr/veba/hg-2204>

[https://www.ttb.org.tr/kutuphane/covid19-rapor\\_6/covid19-rapor\\_6\\_Part9.pdf](https://www.ttb.org.tr/kutuphane/covid19-rapor_6/covid19-rapor_6_Part9.pdf)

<https://sarkac.org/2020/04/istanbulda-veba-ve-karantina/>

Daniel Panzac; Osmanlı İmparatorluğu'nda Veba (1700-1850), Çeviren: Serap Yılmaz, Tarih Vakfı Yurt Yayınları, İstanbul 1997.

<https://www.aa.com.tr/tr/koronavirus/vebadan-koleraya-salginla-200-yillik-mucadelenin-tarihi/1780210>

<https://talebe.org/talebe-dergisi/dunya-da-ve-turkiye-de-salginin-tarihcesi-30155>

<http://hdl.handle.net/20.500.11857/1240>

[https://tr.m.wikipedia.org/wiki/%C3%87i%C3%A7ek\\_hastal%C4%B1%C4%9F%C4%B1](https://tr.m.wikipedia.org/wiki/%C3%87i%C3%A7ek_hastal%C4%B1%C4%9F%C4%B1)

<https://asi.saglik.gov.tr/genel-bilgiler/33-asinin-tarihcesi>

<https://sourcebooks.fordham.edu/mod/montagu-smallpox.asp>

<https://m.sabah.com.tr/yazarlar/erhan-afyoncu/2020/11/15/az-kalsin-kizamik-yuzunden-osmanli-hanedani-sona-erecekti>

<http://dx.doi.org/10.14222/Turkiyat3814>

[https://tr.m.wikipedia.org/wiki/%C4%B0spanyol\\_gribi](https://tr.m.wikipedia.org/wiki/%C4%B0spanyol_gribi)

M. Kemal Temel. Gelmiş Geçmiş En Büyük Katil: 1918 "İspanyol" Gribi. İstanbul: BETİM Kitaplığı; 2015. ISBN 978-605-86957-2-6

<https://fikirturu.com/toplum/ispanyol-gribi-de-gecmisti-bu-topraklardan/>

<https://corona.cbddo.gov.tr/Home/DeathConfirmedRatio>

[https://tr.m.wikipedia.org/wiki/T%C3%BCrkiye%27de\\_COVID-19\\_pandemisi\\_zaman\\_%C3%A7izelgesi](https://tr.m.wikipedia.org/wiki/T%C3%BCrkiye%27de_COVID-19_pandemisi_zaman_%C3%A7izelgesi)